

V prvem poglavju, ki ga je prispeval *Giovanni Tasca*, je pregledno prikazana mlajša in pozna bronasta doba v Furlaniji in posebej na območju Codroipa. Podrobneje so predstavljene raziskave na naselbini Rividischia. Sondiranja in površinska zbiranja so dala bogate keramične in kovinske najdbe, ki kažejo na življenje med 13. in 9. st. pr. Kr. V tem obdobju je bila nižina vzhodno od Tagliamenta gosto poseljena, v materialni kulturi so opazne močne povezave s kraškim in istrskim prostorom.

Leta 1995 so ob zaščitnih izkopavanjih v Codroipu (trg Marconi) naleteli na 3 m globok jarek. Zatrgan je bil s celimi amforami in deli amfor, ki so imeli funkcijo drenaže. Na dnu je bil jarek zasut še z velikimi količinami črepih kuhinjske in namizne keramike, ki so prišle v nasutje kot že odpadni material. Gradivo je zaključena enota iz srednjeavgustejskega obdobja in kaže, da je bil jarek zapolnjen na koncu tega obdobja.

Maurizio Buora in *Giovanna Cassani* sta pripravila študijo drobnega keramičnega gradiva, ki daje dober vpogled v to, kakšna keramika je bila v rabi v srednjeavgustejem obdobju v Furlanski nižini. Zaradi razvejane trgovine, ki je bila iz Italije usmerjena proti Vzhodnim Alpam, je predstavljeno gradivo izredno pomembno tudi za širši prostor. Srečamo oblike, ki so jih v velikih količinah tovorili na Štalensko goro. Prepoznamo posode, ki so bile posamič odkrite v Istri (Sermin, Fornace), v notranjosti Slovenije (Razdrto, Nauportus, Emona, Kranj, Celeja, Novo mesto) in v Sisciji. Med gradivom iz Codroipa je zelo malo keramike s črnim premazom. Med sigilato prevladujejo zgodnje oblike z visečimi ustji, največ iz severnoitalskih delavnic, manjši del je bil narejen v Etruriji. Avtorja obravnavata tudi razširjenosti posameznih žigov na teri sigilati. Med fino keramiko so prisotne še skodelice Sarius, čaše Aco in nepremazana keramika tankih sten. Pojavljajo se sklede iz sive prečiščene keramike, cilindrične severnoitalske oljenke, zgodnji vrči in pokrovi iz delno prečiščene keramike. Med grobo keramiko srečamo lokalne lonce z valovitim ustjem in okrašene z metličanjem. Prisotnost loncev vrste Auerberg je zelo pomembna, saj gre za najstarejši dobro datiran kontekst s to obliko v Furlaniji. Mineraloške in kemične analize loncev Auerberg, ki jih je predstavil v posebnem prispevku *Christof Fügel*, kažejo, da je v Furlanski nižini obstajalo več lokalnih proizvodnih centrov. V skupku iz Codroipa najdemo še amfore vrste Lamboglia 2, Dr. 28, Dr. 2-4, Dr. 6A, Dr. 6B ter pokrovice za amfore. Natančno so bili analizirani žigi na amforah.

Buora ugotavlja, da manjkajo v skupku nekatere običajne vrste keramike, ki bi jih sicer pričakovali, npr. velike melnice in pekači, prav tako ni v njem kovinskih predmetov ter izdelkov iz kosti in stekla. Keramika izvira iz različnih območij severnoitalske nižine in le v majhni meri iz Etrurije. Na razvoj območja okoli Codroipa v srednjeavgustejem obdobju je morala močno vplivati trgovina z Norikom, ki se je razcvetela kmalu po priključitvi rimski državi leta 15 pr. Kr. Intenzivnemu prometu po starih poteh je kmalu sledila izgradnja ceste.

V središču Codroipa so raziskovali tudi srednjeveške in novoveške plasti. Rezultate, z največjim poudarkom na študiju keramike, so predstavili *Massimo Lavarone*, *Giovanna Cassani* in *Geremia Nonini*. Monografija se zaključuje z antropološko analizo skeletov odkritih v Codroipu, ki jo je prispevala *Licia Usai*.

Pomembno arheološko gradivo iz Codroipa je bilo predstavljeno hitro po odkritju in temeljito. Monografija ni zanimiva samo za lokalno zgodovino, temveč tudi za širši prostor. Najprej prinaša primerjalno gradivo za obdobje mlajše in pozne bronaste dobe, še pomembnejša pa se zdi zaključena srednjeavgustejska celota za široko vzhodnoalpsko in zahodnobalkansko območje v obdobju romanizacije.

Jana HORVAT

Forschungen zur römischen Keramikindustrie. Produktions-, Rechts- und Distributionsstrukturen. Akten des 1. Trierer Symposiums zur antiken Wirtschaftsgeschichte. Karl Strobel (ured.). Trierer Historische Forschungen 42, Verlag Philipp von Zabern, Mainz, 2000. 239 strani, veliko slik.

Simpozij, ki je potekal leta 1998 v Trierju, je bil posvečen vprašanjem proizvodnje, trgovine in pravnim odnosom v masovni proizvodnji keramike od 1. st. do pozne antike. Udeleženci so se ukvarjali s problemi, ki se pojavljajo na območju severozahodnih provinc rimskega imperija, to je v Galiji Belgiki, Zgornji in Spodnji Germaniji ter v Reciji. Rezultati simpozija pa po pomenu presegajo območja posameznih provinc - prispevajo k razumevanju gospodarskega in družbenega življenja v celotnem imperiju.

V uvodnem poglavju *Karl Strobel* predstavlja stanje raziskav o strukturah rimskega gospodarstva, posebno na področju obrtniške proizvodnje. Pravni viri za lončarstvo, ki jih je zbral *Hans Wieling*, so zelo skromni. Zato so toliko pomembnejše študije konkretnih lončarskih središč in sintetična obdelava določenih vrst keramike, saj lahko bistveno prispevajo k rekonstrukciji proizvodnih in distribucijskih struktur.

Metodološka vprašanja pri raziskovanju obrtnih, pravnih in socialnih struktur v masovni sigilatni proizvodnji obravnava *Gunnar Fülle*.

Osrednje mesto zaseda prispevek *Wolfganga Cysza* o obrtniških strukturah v lončarski vasi v Schwabmünchnu in v sigilatni manufakturi v Schwabeggu. Schwabmünchen je izredno dobro, moderno raziskana naselbina z grobiščem. Ob poti skozi naselje so bile postavljene v vrsti majhne hiše, za njimi lončarske peči. Organizacija vasi in posameznih hiš kaže na družinske delavnice in zelo skromen bivalni standard. Očitno je od 2. st. dalje obstajala tukaj obrtniška vas, kjer so v okvirih družinske obrti izdelovali najra-zličnejšo, tudi zelo kakovostno keramiko. Po drugi strani pa so morali biti udeleženi tudi kapitalsko močni trgovci, ki so prodajali izdelke iz Schwabmünchna daleč navzdol ob Donavi. V Schwabeggu, 500 m stran od Schwabmünchna, je bila na začetku 3. st. ustanovljena posebna lončarska manufaktura, ki je proizvajala samo sigilato. V ozadiju se vidi načrtna podjetniška iniciativa z velikim kapitalom, ki prihaja iz Rheinzaberna. Z ustanovitvijo novega centra v Schwabeggu, ki je od starega oddaljen več kot 600 km, si zagotovijo novo tržišče ob srednjem toku Donave, pri čemer ostane dose-danji trg Rheinzaberna in njegovih podružnic nedotaknjen.

Podobno tudi *Bertrand Hoerner* ugotavlja v raziskavi o začetkih vzhodnogalskih proizvodnih središč iniciativo na osnovi velikega kapitala. V kraje Chémery-Faulquemont in v Boucheperon v Lotaringiji sta prišli istočasno skupini delavcev iz Lezouxa.

O žigih z dvojnimi imeni na galski sigilati piše *Jeanne-Marie Demarolle*. Lončarske delavnice iz Mainza predstavlja *Alexander Heising*, keramično proizvodnjo na področju Wetteraua *Susanne Biegert*. Oskrbo s sigilato v 2. st. v Könignu in razvoj švabskih sigilatnih središč obravnava *Martin Luik*. *Armand Desbat* in *Fabienne Vilvorder* podajata pregled trierske keramike s črnim premazom, ki je nadregionalno razširjena v severozahodnem delu imperija. Za proizvodnjo in trgovino so verjetno stali veliki trgovci iz Trierja. O najmlajši reliefni sigilati iz Trierja piše *Martin Frey*, o proizvodnji pozne sigilate in argonske sigilate v severni Galiji pa *Raymond Brulet*, *Benoît Misonne* in *Marc Feller*. *Jens Dolata* je predstavil raziskave na opekah iz severnega dela Zgornje Germanije. *Allard Mees* je z metodo korespondenčne analize žigov iz Arezza, Cincellija in Rheinzaberna ugotavljal relativno kronologijo in organizacijsko strukturo v lončarskih središčih. V Rheinzabernu je delovalo sedem velikih anonimnih skupin, ki so bile dolgotrajne in sočasne.

Rezultati simpozija so pokazali na močno podjetniško iniciativo, udeležbo kapitala, močno organizacijo proizvodnje in distribucije. Po drugi strani pa se vidi, da so lončarji živeli v zelo skromnih materialnih in socialnih razmerah. Vključitev v velik proizvodni proces pa jim je vendarle zagotovila eksistenco.

Jana HORVAT